taigi netoli galėjo būti koklių gamybos vieta. Remiantis rastąja buitine bei statybine keramika (plokštinai kokliai), kultūrinis sluoksnis datuojamas XVII a. pabaiga – XX a.

K. Donelaičio, Dariaus ir Girėno, Daukanto gatvės ir A. Baranausko aikštė. Čia archeologiniai žvalgomieji tyrimai buvo vykdomi klojamo elektros kabelio vietoje. Jam buvo kasamos 50 cm pločio, 70–100 cm gylio tranšėjos. Tranšėjų vietose ištirtas 163 m^2 plotas. Kultūrinis sluoksnis susiformavęs tik A. Baranausko aikštėje, kur tyrinėta jo viršutinė dalis, niveliuojant aikštės paviršių buvusi užpilta smėlio sluoksniu. Remiantis rastąja buitine keramika, kultūrinis sluoksnis datuojamas XVIII a. pabaiga – XX a.

Vilniaus gatvė 4. Čia tirti du bendro 4 m^2 ploto šurfai. Aptiktas neintensyvus bei perkasimų apardytas 30–50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuris remiantis rastąja įvairios paskirties keramika, datuojamas XVIII a. pabaiga (?) – XX a. Įžemis pasiektas 180 cm gylyje.

S. Daukanto gatvė 5. Čia tyrimai vyko planuojamų juostinių pamatų tranšėjų vietose. Ištirtas 10 m^2 plotas. Aptiktas kultūrinis sluoksnis sudarytas iš tamsiai pilkos, juodos žemės, molio bei griuvenų (plytų dalys) intarpų. Sluoksnio storis siekė 80–110 cm. Tyrinėjimų metu surinkta įvairios paskirties keramika datuojama XVII–XX a.

K. Ladygos gatvės 18 (senamiesčio ŠR pakraštyje, planuojamos nuotekų tranšėjos vietoje ištyrus 11,5 m^2 plotą, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

OLD TOWN OF ANYKŠČIAI

In 2004 in six sites of the old town of Anykščiai the total area of 394 m^2 was investigated. In five of them remains of the cultural layer of the old town datable to the Early modern period (the second half of the 17th–18th century) were discovered. Among ceramic artefacts found during the investigations the stove-tiles should be noted. One of them was an armorial stove-tile *Rola* (?) bearing initials R S A P datable to the second half of the 17th–18th century. It was found at the A. Baranausko Str. 4. Two other stove-tiles found at the Biliūno Str. 1 are identical, stuck to each other during the production process. They are a piece of production waste and this implies that a stove-tile manufacture must have been located nearby.

TYRIMAI ANYKŠČIUOSE

Rytis JONAITIS

2004 m. LII MTS vykdė didelės apimties archeologinius tyrinėjimus Anykščių senojo miesto vietoje (A 1400). Tyrimai inžinerinių tinklų klojimo bei renovacijos vietose buvo vykdomi AB „VITI“ užsakymu. Jų metu senojo miesto vietoje ištirti 42 šurfai ir 8 perkasos, iš viso 999,8 m^2.

XVI a. Anykščių miestas priklausė dviem jurisdikoms – valdovo (dvaro) ir bažnyčios. Nuo XVI a. antrosios pusės, remiantis A. Mišk inio tyrimo išvada, miesto centrinė vieta lokalizuota ties naujaja turgaus aikšte, esančia pagrindinių kelių iš Ukmergės, Vilniaus ir Rokiškio sankryžoje, palaipsniui dėl patogesnės padėties nukonkuravusia senąją aikštę priešais bažnyčią. Mediniais pastatais apstatytas miesto centras kentėjo nuo dažnų gaisrų, kurių metu išdegdavo didžioji jo dalis. Pvz., miestas degė apie 1577 m., o apie 1566–1567 m. gaisras sunaikino beveik visą miestą. XVII–XVIII a.

pradžioje Anykščiai patyrė daug nuostolių dėl nuolatinių karų ir jų metu vykusių karinių dalinių plėšikavimų, kontribucijų ir sukeltų gaisrų. Būtent dėl nuolatinių gaisrų aplink aikštę esantys dažniausiai mediniai pastatai po kiekvieno nuniokojimo buvo atstatomi iš naujo, o kiekvienas naujas užstatymas savaip veikė aikštės konfigūraciją ir dydį, tačiau funkcinė aikštės paskirtis išliko nepakitusi.

Pirmas didžiausias pasikeitimas įvyko po didžiulio gaisro tarp 1773–1780 m. Trapecinė turgaus aikštė išliko senojoje vietoje, bet buvo išplėsta į Š bei buvo suformuota nauja Arklių turgaus aikštė. Antrasis, mažesnis pasikeitimas vyko po eilinių gaisrų, jau XIX a. pirmoje pusėje. Trečiasis (didžiausias) pertvarkymas buvo įgyvendintas po Pirmojo pasaulinio karo, kai miestas patyrė didžiulių sugriovimų.

Anykščių senojo miesto vietoje tyrinėta teritorijoje, esančioje rajoninės ligoninės kieme, – tarp K. Būgos gatvės ir centrinio ligoninės pastato, Šaltinio gatvės atkarpoje tarp Vilniaus ir Taikos gatvių, Taikos gatvės atkarpoje tarp Šaltinio gatvės ir A. Baranausko aikštės, visoje Sinagogos ir S. Daukanto gatvėje, Šaltupio gatvės atkarpoje tarp Šaltinio ir Kęstučio gatvės, S. Dariaus ir S. Girėno gatvės atkarpoje tarp K. Ladygos ir Liūdiškių gatvių.

Anykščių rajoninės ligoninės kieme buvo ištirti 4 šurfai ir 3 perkasos, iš viso 282,98 m^2. Ši teritorija yra įtraukta į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną. Teritorija yra nutolusi apie 100 m į V nuo bažnyčios. Šioje vietoje teka Šaltupio upelis. XX a. viduryje šioje vietoje Šaltupio upelio slėnis buvo melioruojamas, ruošiamas Anykščių rajono ligoninės statybai. Dabar Šaltupio upelis paslėptas po žeme, jis paleistas tekėti betoniniais vamzdžiais, nedidelis tiltelis per upelį nugriautas. Visas slėnis užpiltas suvežtinėmis žemėmis, statybiniu laužu, įvairiomis šiukšlėmis, moliu. Taigi šioje teritorijoje fiksuotas iki 3 m storio XX a. viduryje suformuotas kultūrinis sluoksnis. Ligoninės kieme jokių kultūros vertybių požymių ir istorinio bei archeologinio laikotarpio statinių ar kitokių objektų nerasta.

Šaltinio gatvė yra kairiajame Šaltupio upelio krante, apie 150 m į PV nuo bažnyčios, ties kultūrinio sluoksnio apsaugos zonos riba. Čia tyrinėta viena 300 m^2 ploto perkasa. Tyrinėjimų metu šioje gatvėje 1,4 m gylyje pradėdavo sunktis gruntiniai vandenys. Virš jų fiksuotas XX a. datuojamas supiltinis sluoksnis. Šioje gatvėje nutiesta labai daug požeminių komunikacijų ir jokių kultūros vertybių požymių ir istorinio bei archeologinio laikotarpio statinių ar kitokių objektų nerasta.

Taikos gatvė yra Anykščių senamiesčio centrinėje dalyje, apie 170 m į R nuo bažnyčios. Į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną įtraukta jos atkarpa, esanti tarp A. Baranausko aikštės ir Šaltinio gatvės. Joje tyrinėta 11 bendro 60,48 m^2 ploto šurfų. Tarp A. Baranausko aikštės ir Šaltinio gatvės kastuose šurfuose po asfaltu fiksuotas XX a. pradžioje klotas akmenų grindinys. Iki 2 m storio intensyviausias kultūrinis sluoksnis fiksuotas Taikos gatvės pradžioje, netoli A. Baranausko aikštės. Šurfe 5 buvo aptiktos veikiausiai per vieną iš XVII a. Anykščius siaubusių gaisrų sudegusio pastato liekanos. Liekanų struktūrą sudarė plūktas perdegęs molis, gausūs degėsiai. Šurfe 8 fiksuotos mūrinės pastato sienos liekanos, kurios pagal archeologinius duomenis bei istorinius šaltinius datuojamos ne anksčiau kaip XIX a. viduriu. Ties Taikos–Šaltinio gatvių sankryža vertingas archeologinis sluoksnis nefiksuotas, kadangi XX a. viduryje virš Šaltupio upelio niveliuojant Taikos gatvę buvo supiltas apie 5 m aukščio pylimas.

S. Daukanto gatvė yra Anykščių senamiesčio centrinėje dalyje, apie 220 m į R nuo bažnyčios. Į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną įtraukta visa gatvė. Joje tyrinėta

viena perkasa ir 7 šurfai, iš viso 71,4 m^2. Viršutiniuose horizontuose fiksuotas XX a. grindinys, ant kurio buvo paklotas asfaltas. Gatvės gale šis grindinys fiksuotas pačiame žemės paviršiuje. Po grindiniu aptiktas iki 2 m storio intensyvus kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVI–XX a., kuriame rasta nemažai gyvulių kaulų. Tai galima paaiškinti tuo, kad dabartinė S. Daukanto gatvė yra toje vietoje, kur anksčiau buvo ūkiniai gyventojų kiemai. Šurfe 22 aptikta ūkinė duobė, kurios užpildą sudarė juoda žemė. Joje nerasta jokių archeologinių radinių, todėl duobę datuoti yra neįmanoma.

Sinagogos gatvė yra Anykščių senamiesčio centrinėje dalyje, apie 245 m į R nuo bažnyčios. Į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną įtraukta visa gatvė. Joje tyrinėta viena perkasa ir 6 šurfai, iš viso 29,51 m^2. Visuose šurfuose (išskyrus šurfą tarp S. Daukanto ir Sinagogos gatvės) fiksuotas tas pats XX a. pradžios grindinys, ant kurio klotas asfaltas. Šioje gatvėje fiksuotas intensyvus iki 2 m storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVI–XX a. Jame, kaip ir S. Daukanto gatvėje, aptikta daug gyvulių kaulų. Čia taip pat buvo gyventojų ūkiniai kiemai.

Šaltupio gatvė yra Anykščių senamiesčio centrinėje dalyje, apie 300 m į R nuo bažnyčios. Į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną įtraukta šios gatvės atkarpa tarp A. Baranausko aikštės ir Šaltinio gatvės. Tyrinėta kitoje gatvės atkarpoje – tarp Šaltinio ir Kęstučio gatvių. Čia tirta viena perkasa ir 8 šurfai, iš viso 65,07 m^2. Surasto kultūrinio sluoksnio storis siekė iki 40 cm. Pagal labai negausius radinius jis datuojamas XVII–XX a. Čia veikiausiai buvo senųjų Anykščių pakraštys, todėl kultūrinis sluoksnis vos pastebimas ir beveik be radinių. Siūloma Šaltupio gatvės atkarpą tarp Šaltinio ir Kęstučio gatvės įtraukti į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną.

Kęstučio gatvė yra Anykščių miesto P dalyje, apie 530 m į PR nuo bažnyčios. Ši gatvė nėra įtraukta į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną. Tirti buvo 3 toli vienas nuo kito išsidėstę šurfai, iš viso 14,12 m^2. Čia fiksuotas iki 180 cm storio nesuardytas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVII–XX a. Radinius sudarė masinė medžiaga – įvairūs buitinės keramikos fragmentai. Kęstučio gatvę taip pat siūloma įtraukti į senamiesčio kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną.

S. Dariaus ir S. Girėno gatvė yra senamiesčio R dalyje, apie 300 m į R nuo bažnyčios. Į kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną įtraukta atkarpa tarp Šaltupio ir K. Ladygos gatvių. Tyrinėjimai vyko kitoje gatvės atkarpoje – tarp K. Ladygos ir Liūdiškių gatvių. Čia tirta viena perkasa ir vienas šurfas, iš viso 175, 84 m^2. Tyrinėjimų metu fiksuotas iki 36 cm storio nesuardytas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVII–XX a. Jame radinių nedaug – aptikti tik šeši buitinės keramikos fragmentai. Tačiau tai puikiai parodo, kad ir ši Anykščių dalis, nors ir ne tankiai, jau XVII a. galėjo būti gyvenama. Todėl į kultūrinio sluoksnio apsaugos zoną siūloma įtraukti visą S. Dariaus ir S. Girėno gatvę.

INVESTIGATIONS IN ANYKŠČIAI

In 2004 in the territory of the old town of Anykščiai the LII MTS performed large-scale archaeological investigations. The total area of 999.8 m^2 was investigated. In the old town an up to 3 m thick cultural layer of the 16th–20th century was established. In the sections of the S. Dariaus and S. Girėno Str. and Kęstučio Str. not included into the protected territory of the old town undisturbed cultural layer up to 1.8 m thick datable to the 17th–20th century was discovered. The finds consisted of bones and pottery.